

Travails of Faith: Of Parents and Children

1. Bereishit Ch. 21:1-12

א וְה' פָּקַד אֶת־שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דָּבַר: ב וַתֵּהָרֵא וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזָקְנָיו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר־דָּבַר אֲתוֹ אֱלֹקִים: ג וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת־שָׁם־בְּנוֹ הַנּוֹלָד־לוֹ אֲשֶׁר־יָלְדָהּ־לוֹ שָׂרָה¹ יֶצְחָק: ד וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת־יֶצְחָק בְּנוֹ בֶּן־שְׁמֹנֶת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֲתוֹ אֱלֹקִים: ה וְאַבְרָהָם בֶּן־מֵאָת שָׁנָה² בְּהוֹלֵד לוֹ אֶת יֶצְחָק בְּנוֹ: ו וַתֹּאמֶר שָׂרָה צָחֵק עָשָׂה לִי אֱלֹקִים כָּל־הַשְּׁמֵעַ יֶצְחָק־לִי: ז וַתֹּאמֶר מִי מָלַל לְאַבְרָהָם הַיְנִיקָה בָּנִים שָׂרָה כִּי־יִלְדָתִי בֶּן לְזָקְנָיו: ח וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתָּה גָדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֹל אֶת־יֶצְחָק:

1 And the Lord remembered Sarah as He had said, and the Lord did to Sarah as He had spoken. 2 And Sarah conceived and bore a son to Abraham in his old age, at the time of which God had spoken to him. 3 And Abraham named his son who had been born to him, whom Sarah had borne to him, Isaac. 4 And Abraham circumcised his son Isaac when he was eight days old, as God had commanded him. 5 And Abraham was a hundred years old, when his son Isaac was born to him. 6 And Sarah said, "God has made joy for me; whoever hears will rejoice over me." 7 And she said, "Who would have said to Abraham that Sarah would nurse children, for I have borne a son to his old age!" 8 And the child grew and was weaned, and Abraham made a great feast on the day that Isaac was weaned.³

2. Talmud Bavli, Rosh HaShana 32b

פקדונות הרי הן כזכרונות כגון (בראשית כא, א) וה' פקד את שרה⁴

3. Rabbeinu Bachye (13th-14th c.), Bereishit 21:1

ויעש ה' לשרה כאשר דבר, "and G'd did for Sarah as He had spoken." This is a reference to her giving birth. This is why the Torah immediately follows by recording: "she became pregnant and gave birth." The reason the Torah wrote this paragraph immediately after having informed us of the closing of the birth-canals in Avimelech's household, etc., is to remind us that both the "so-called" natural process of becoming pregnant and giving birth and the inability to do so are in G'd's hands. He alone is in charge of who becomes pregnant and who does not.

4. Covenant & Conversation (R. Jonathan Sacks), Vayeira 5777

Finally, the story seems to have a happy ending. After all the promises and prayers, Abraham and Sarah at last have a child. Then come the words which, in all the intervening centuries, have not lost their power to shock: After these things, G-d tested Abraham... "Take your son, your only son... Abraham takes his son, travels for three days, climbs the mountain, prepares the wood, ties his son, takes the knife and raises his hand. Then a voice is heard from heaven: "Do not lay a hand on the boy." The trial is over. Isaac lives. Why all the promises and disappointments? Why the hope so often raised, so often unfulfilled? Why delay? Why Ishmael? Why the binding? Why put Abraham and Sarah through the agony of thinking that the son for whom they have waited for so long is about to die? We cherish what we wait for and what we most risk losing. Life is full of wonders. The birth of a child is a miracle. Yet, precisely because these things are natural, we take them for granted, forgetting that nature

---

¹ "וכפל ושלש ורבע בשלושת הפסוקים את השם שרה, שהיא כאן העקר" **דעת מקרא, עג**
² "ואברהם בן מאת שנה. אבל לא כתיב עוד ושרה בת תשעים שנה שהרי כבר נהפכה לילדה" **נצי"ב, ב**, "אם כדי להטעים שתמיהת אברהם (בלבו) 'הלבן מאה שנה יולד' אכן נעשתה למציאות ממשית" **דעת מקרא, עד**
³ "And she brought him with her when she had weaned him, with three bulls, and one ephah of meal, and an earthenware jug of wine, and she brought him to the house of the Lord, to Shiloh, and the child was young." **Shmuel I 1:24**
⁴ "ויזכר אלקים את־רחל (בר' ל:כב) וַיַּדַּע אֱלֹקֵינָהּ אֶת־חֲנָהּ אֲשֶׁלָּהּ וַיִּזְכְּרָהּ ה' (ש"א א:יט) כִּי־פָקַד ה' אֶת־חֲנָהּ וַתֵּהָרֵא וַתֵּלֶד שְׁלֹשָׁה־בָּנִים וְשֵׁתִי בָנוֹת (ש"א ב:כא)
 "This verb means more than "to remember". It has implications of being remembered for a long-awaited destiny." **Genesis: From Creation to Covenant, p. 221**

has an architect, and history an author. Judaism is a sustained discipline in not taking life for granted. That is why, at the dawn of Jewish time, G-d put Abraham and Sarah through these trials – the long wait, the unmet hope, the binding itself – so that neither they nor their descendants would ever take children for granted. Every child is a miracle. Being a parent is the closest we get to G-d – bringing life into being through an act of love.

5. Even Shlomo (R. Shlomo Carlebach, USA, 20th c.), Bereishit p. 178-179

You know my beautiful friends, imagine if Avraham and Sarah got married and had a son right away. What would it sound like to you? It might be beautiful, but something is missing because Jewish children are not just born because man and woman get together and decide to have children... There are two levels of having children. There is the level of having children because this is the nature of the world. You get married, you have children, and the world has to continue... but then there is the higher level... We are longing for something that hasn't happened before and I know and believe that my children will bring it, my grandchildren will bring that day. Therefore, Yitzchak was only born after Avraham and Sarah reached that level of longing.

6. Bereishit 21:9-14

ט וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת־בֶּן־הַגֵּר הַמִּצְרִית⁵ אֲשֶׁר־יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק: י וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גֵּרְשֵׁי הָאִמָּה הַזֹּאת אֶת־בְּנָהּ כִּי לֹא יִירָשׁ בֶּן־הָאִמָּה⁷ הַזֹּאת עִם־בְּנֵי עַם־יִצְחָק: יא וַיִּרַע הַדָּבָר מֵאֵד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אֹדֶת בְּנֹו: יב וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל־אַבְרָהָם אֶל־יָרַע בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנְּעִר וְעַל־אֲמַתְךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׂמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בִיצְחָק יִקְרָא לָךְ זָרַע: יג וְגַם אֶת־בֶּן־הָאִמָּה לְגֹוֵי אֲשִׁימְנוּ כִּי זָרַעְךָ הוּא: יד וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם | בְּבֹקֶר וַיִּקַּח־לֶחֶם וְחֹמֶת מֵיַם וַיִּתֵּן אֶל־הַגֵּר שָׁם עַל־שִׁכְמָהּ וְאֶת־הַיֶּלֶד וַיְשַׁלְחָהּ וַתֵּלֶךְ וַתִּתַּע בְּמִדְבַר בְּאֵר שֶׁבַע:

9 And Sarah saw the son of Hagar the Egyptian, whom she had borne to Abraham, making merry. 10 And Sarah said to Abraham, "Drive out this handmaid and her son, for the son of this handmaid shall not inherit with my son, with Isaac." 11 But the matter greatly displeased Abraham, concerning his son. 12 And God said to Abraham, "Be not displeased concerning the lad and concerning your handmaid; whatever Sarah tells you, hearken to her voice, for in Isaac will be called your seed. 13 But also the son of the handmaid I will make into a nation, because he is your seed." 14 And Abraham arose early in the morning, and he took bread and a leather pouch of water, and he gave [them] to Hagar, he placed [them] on her shoulder, and the child, and he sent her away; and she went and wandered in the desert of Beer sheba.

7. Rashi (R. Shlomo b. Yitzchak, France, 12th c.), Bereishit 21:9

מצחק MAKING SPORT — This means worshipping idols, as it is said in reference of the Golden Calf, (Exodus 32:6) "And they rose up to make merry (לצחק)." Another explanation is that it refers to immoral conduct, just as you say in reference to Potiphar's wife, (Genesis 39:17) "To mock (לצחק) at me." Another explanation is that it refers to murder, as (2 Samuel 2:14) "Let the young men, I pray thee, arise and make sport (וישחקו) before us" (where they fought with and killed one another) From Sarah's reply — "for the son of this bondwoman shall not be heir with my son" — you may infer that he (Ishmael) was quarrelling with Isaac about the inheritance, saying, "I am the first-born and will, therefore, take a double portion". They went into the field and he (Ishmael) took his bow and shot arrows at him (Isaac), just as you say (Proverbs 26:18-19) "As a madman who casteth firebrands, [arrows and death] and says: I am only מצחק mocking"

⁵ "ואין הכתוב רוצה לפרש בשמו, כשם שאין שרה רוצה לפרש לא בשם ישמעאל ולא בשם אמו משום גנותו... "דעת מקרא, עה

⁶ וַיְשַׁלְחָהּ ה' אֱלֹקִים מִגֵּן־עֵדֶן לְעַבְדֹת אֶת־הָאִדְמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם: וַיִּגְרֶשׁ אֶת־הָאָדָם... בראשית ג:כג-כד

⁷ "וכפלה את הלשון 'האמה הזאת' הטומן בחבו, כאמור, נימה של בוז, לחזוק ולהטעמה יתרה" דעת מקרא, עו

8. Genesis: Creation and Covenant (R. Zvi Grumet), p. 224

We do not know exactly what Ishmael is doing or which interpretation of TZ-H-K he is acting upon. In fact, it might be relevant at all, for what Ishmael is doing could be literally translated as, "he was Isaac-ing." That is, that Ishmael is seeking Isaac's place.

This should come as no surprise. Ishmael, who for thirteen years is the only son, understands that he is the son of the maidservant... Ishmael must realize that despite being the firstborn, the other child's lineage supersedes his. Ishmael's response is to become Isaac, and Sarah catches him "Isaac-ing".

9. Seforno (R. Ovadiah Seforno, Italy, 16th c.), Bereishit 21:10

ספורנו seeing that what the son did was at the instigation of his mother. He spread lies about Yitzchak's legitimacy in order to establish a claim to your inheritance.

10. Rabbi Samson Raphael Hirsch (Germany, 19th c.), Bereishit 21:11

וירע⁸. כל המעשה הזה נראה בעיני אברהם אכזרי ביותר... נתערער כל מה שקיבל בלבו לעשות, כל ציורי נפשו לגבי עתידו; וזאת לא רק ביחס לישמעאל אלא גם ביחס לאמו... שני הדברים היו רעים בעיניו, אך לא מתוך נטיה אישית אל הגר, כי אם על אודת בנו, מטעמים הקשורים בבנו בלבד... בודאי לא נעלם מעיני אברהם דבר שהבחינה בו שרה. אולם מן הסתם חשב אברהם: אם כבר בביתו סטה ישמעאל מדרך של כובד - ראש והיה ל"מצחק"; ואם כבר עתה כה גדולה השפעתה של הגר על ישמעאל, בשעה שידו של אברהם עדיין נטויה - כיצד יפלו הדברים, שעה ששניהם ייעדרו מן הבית וישמעאל יהיה נתון כולו להשפעת הגר!

11. דעת מקרא, עז-עח

(יד) וישכם אברהם בבקר- אף על פי שגוף המעשה היה רע מאד בעיני אברהם, הרי משפסק קונו 'כל אשר תאמר אליך שרה... בטל דעתו ועשה בחפזו ובזריזות יתר הן מפני מצות ה' הן 'כי גדול שלום הבית למבקשי השלמות' (ר"י ו' כספי)... ובנקטו לשון 'הילד', רמז הכתוב לחבת אברהם אליו, זה הכנוי שזכר הכתוב למעלה גם בזקה ליצחק... ומן הראוי להעיר שהכתוב לא שמר אף לא על מלץ פרדה אחת, מעין 'ברכת הדרך'. ושתיקת הכתוב רועמת, ורומזת לגמגומי לבו של המשלח ולנסיון הגדול שעמד בו... ואף כי במעשה בריחתה ידעה הגר בדיוק את הדרך ההולכת מצרימה, כאן תעתה. ותעיה זו רומזת לצערה של הגר, ליאוושה ולגמגומי לבה, עד שאינה יודעת בדיוק לאן רגלה מוליכות אותה.

12. Bereishit 21:15-21

טו ויִכְלוּ הַמַּיִם מִן־הַחֲמַת וַתִּשְׁלַךְ אֶת־הַיֶּלֶד⁹ תַּחַת אֶחָד הַשִּׁיחִים: טז וַתִּלְךָ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִן־גֹּד הַרְחֵק כַּמֶּטְחָיו קָשֶׁת כִּי אִמְרָה אֶל־אֶרְאָה בְּמֹת הַיֶּלֶד וַתֵּשֶׁב מִנְּגַד וַתִּשָּׂא אֶת־קִלְיָהּ וַתִּבְרָךְ: יז וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת־קוֹל הַנְּעִר¹⁰ וַיִּקְרָא מִלְּאָךְ אֱלֹקִים | אֶל־הַגֵּר מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מִה־לָּךְ הַגֵּר אֶל־תִּירְאִי כִּי־שָׁמַע אֱלֹקִים אֶל־קוֹל הַנְּעִר בְּאֶשֶׁר הוּא־שָׁם: יח קוֹמִי שְׂאִי אֶת־הַנְּעִר וְהַחֲזִיקִי אֶת־יָדְךָ בּוֹ כִּי־לִגְוִי גָדוֹל אֲשִׁימָנוּ: יט וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בְּאֵר מַיִם וַתִּלְךָ וַתִּמְלֵא אֶת־הַחֲמַת מַיִם וַתִּשָּׂק אֶת־הַנְּעִר: כ וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת־הַנְּעִר וַיִּגְדַּל וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבָּר וַיְהִי רֹבֵה קָשֶׁת: כא וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַר פָּאָרַן וַתִּקְחֵלּוּ אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

⁸ "הנסיון היותר חמור והיותר קשה שנתנסה בו" רא"י גרינברג בעוטורי תורה עמ' 155 בשם רב אייזל חריף
⁹ ותשלך את הילד גברה עליו הצמאה ולא יכול ללכת והשכיבתו אמו תחת האילן מושלך ונעזב או כענין וישליכם אל ארץ אחרת (דברים כט כז) אל תשליכני מלפניך (תהלים נא יג) רמב"ן
¹⁰ "דוקא, ולא את קול אמו, כי היה בנו של אברהם" דעת מקרא, פ "הרי לא נאמר בכלל שהנער השמיע את קולו, אלא יש צעקה בלי קול, והיא היא הבוקעת שחקים, ורק הבוחן לבות שומע אותה" ר' מנדיל מוארקה בעיטורה תורה עמ' 156

15 And the water was depleted from the leather pouch, and she cast the child under one of the bushes. 16 And she went and sat down from afar, at about the distance of two bowshots, for she said, "Let me not see the child's death." And she sat from afar, and she raised her voice and wept. 17 And God heard the lad's voice, and an angel of God called to Hagar from heaven, and said to her, "What is troubling you, Hagar? Fear not, for God has heard the lad's voice in the place where he is. 18 Rise, pick up the lad and grasp your hand upon him, for I shall make him into a great nation." 19 And God opened her eyes, and she saw a well of water, and she went and filled the pouch with water and gave the lad to drink. 20 And God was with the lad, and he grew, and he dwelt in the desert, and he became an archer. 21 And he dwelt in the desert of Paran, and his mother took for him a wife from the land of Egypt.

13. HaAmek Davar (R. Naftali Zvi Yehuda Berlin, Poland, 19th c.), Bereishit 21:16

ותשב מנגד. עוד הפעם להורות שנתרחקה יותר ממטחוי קשת באשר בקשה לבכות בקול ולא רצתה שישמע הילד בכיתה שזה קשה לחולה בין אם עומד להבריא בין אם עומד למות

14. Genesis: Covenant and Creation, p. 227

The Bible is unequivocal in its damning description of Hagar and her callousness, particularly with the description of her being "a bowshot away." In the history of warfare, the invention of the bow and arrow must have been a momentous event, as warriors could now kill their enemies without having to experience their deaths up close. It is the ancient equivalent of using a remote-controlled drone to eliminate an enemy target. The controller sits far away, pushing buttons- as if in a video game. The distance of a bowshot is the Bible's way of describing the depth of Hagar's disengagement from her son's fate... a quick calculation reveals that Ishmael is at least seventeen years old. Placing Ishmael as a grown young man makes it difficult to understand how his mother can "cast him under ones of the bushes". How can Hagar toss a seventeen-year-old boy under a bush, and what child of that age would accept such a thing from his mother? Why does he not pick himself up and walk away? It appears that Ishmael, who until recently believes that he is Abraham's heir, is devastated- not only by Isaac's birth... but by the rejection of both his father and his mother... The crushing blows dealt by that double abandonment could be enough to cripple the spirit of even the healthiest of souls... It does not surprise us, then, to hear that Ishmael becomes a bowman; he learns from his own experience how easy it can be to kill from a distance. Ishmael becomes Hagar's son.

15. Ramban, Bereishit 21:17

והנכון בעיני בדרך הפשט שיאמר כי שמע אלקים אל קול הנער במקום אשר הוא שם הודיע אותה שלא תצטרך ללכת משם אל מעין ובור כי במקום ההוא ירוה צמאו מיד ואמר לה קומי שאי את הנער אחרי שתותו כי לגוי גדול אשימנו

16. דעת מקרא, פ-פא

(יט) ויפקח... ותרא. דבר הכתוב בראיה שכלית. כלומר, נתן לה דעת להכיר ולראות מקור מים שהיה שם נסתר מעני שניהם, מרב צער ויאוש. ויהי אלקים את הנער. שהצליחו מעשיו, וכן בהמשך... וכן ביצחק... ומפרש ביוסף. רבה קשת. 'קשת' משמעו בעל מקצוע, מורה בקשת... וכך נעשה דבר המלאך להגר, 'ידו בכל יד כל בו', למציאות ממשית.

17. Bereishit 21:22-32

כב ויהי בעת ההוא ויאמר אבימלך ופיכל שר צבאו אל-אברהם לאמר אלקים עמך בכל אשר-אתה עשה¹¹: כג ועתה השבעה לי באלקים הנה אם-תשקר לי וליניני וליננדי כחֶסֶד

¹¹ "ולפי דרכנו למדנו שקריאת אברהם בשם ה' אל עולם עשתה רשם, וגדולי ממלכת פלשתים נזקקים לו בדברם אל יצחק בנו של אברהם. וכך נעשתה הברכה הראשונה, 'ונברכו בך כל משפחת האדמה', למציאות ממשית" דעת מקרא, פג

אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-גָּרְתָה בָּהּ: כִּד וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אָנֹכִי אֲשָׁבֶע: כֹּה וְהִוָּכַח אַבְרָהָם אֶת-אַבִּימֶלֶךְ עַל-אֲדֹתַי בְּאֶרֶץ הַמִּצְרַיִם אֲשֶׁר גָּזְלוּ עַבְדֵי אַבִּימֶלֶךְ: כֹּה וַיֹּאמֶר אַבִּימֶלֶךְ לֹא יָדַעְתִּי מִי עָשָׂה אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה וְגַם-אַתָּה לֹא-הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אָנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי בְלִתי הַיּוֹם: כִּד וַיִּקַּח אַבְרָהָם צֹאן וּבָקָר וַיִּתֵּן לְאַבִּימֶלֶךְ וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית: כֹּח וַיִּצַּב אַבְרָהָם אֶת-שֶׁבַע כֹּבֶשֶׂת הַצֹּאן לְבִדְהָן: כֹּט וַיֹּאמֶר אַבִּימֶלֶךְ אֶל-אַבְרָהָם מָה הֵנָּה שֶׁבַע כֹּבֶשֶׂת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבִדְנָה: ל וַיֹּאמֶר כִּי אֶת-שֶׁבַע כֹּבֶשֶׂת תִּקַּח מִיָּדִי בְּעִבּוֹר תְּהִי־לִי לְעֵדָה כִּי חִפְרְתִי אֶת-הַבְּאֵר הַזֹּאת: לֹא עַל-כֵּן קָרָא לְמָקוֹם הַהוּא בְּאֵר שֶׁבַע כִּי שָׁם נִשְׁבַּעוּ שְׁנֵיהֶם: לֵב וַיִּכְרְתוּ בְרִית בְּבְאֵר שֶׁבַע וַיִּקַּם אַבִּימֶלֶךְ וּפִיכַל שָׂר-צַבָּאוּ וַיֵּשְׁבוּ אֶל-אָרֶץ פְּלִשְׁתִּים:

22 Now it came to pass at that time, that Abimelech and Phicol his general said to Abraham, saying, "God is with you in all that you do. 23 And now, swear to me here by God, that you will not lie to me or to my son or to my grandson; according to the kindness that I have done with you, you shall do with me, and with the land wherein you have sojourned." 24 And Abraham said, "I will swear." 25 And Abraham contended with Abimelech about the well of water that the servants of Abimelech had forcibly seized. 26 And Abimelech said, "I do not know who did this thing, neither did you tell me, nor did I hear [of it] until today." 27 And Abraham took flocks and cattle, and gave them to Abimelech, and they both formed a covenant. 28 And Abraham placed seven ewe lambs by themselves. 29 And Abimelech said to Abraham, "What are these seven ewe lambs, which you have placed by themselves?" 30 And he said, "For these seven ewe lambs you shall take from my hand, in order that it be to me for a witness that I dug this well." 31 Therefore, he named that place Beer sheba, for there they both swore. 32 And they formed a covenant in Beer-sheba, and Abimelech and Phicol his general arose, and they returned to the land of the Philistines.

18. Meshech Chochmah (R. Meir Simcha, Dvinsk, 19th c.), Bereishit 21

ויהי בעת ההיא ויאמר כו' אלקים עמך כו' ועתה השבעה לי כו'. הוא כי אברהם היה נעלה בהצלחתו ברצות ד' דרכיו וחסדו היה גדול לרחוק ולקרוב לבלי קץ, ואמנם כעת אשר ראו אכזריות גדולה מאברהם לשלוח שוכבת חיקו עם בנו הבכור אל המדבר עם חמת מים ולחם, אז פחדו ממנו שכיניו אולי בחרות אפו בם ינקום נקמתו, ועשו עצות בנפשם להקדים רפואה ולכרות עמו ברית וזה שאמר ויהי בעת ההיא ויאמר.

19. ShaDaL (R. Shmuel David Luzatto, Italy, 19th c.), Bereishit 21:23

אם תשקר לי: נ"ל כי שקר נופל על כפיית הטובה

20. דעת מקרא, פג

(כג) ולניני ולנכדי. ואפשר שידע אבימלך מפי גדולי הדור, נאמני ה' (כמו שם ועבר), על נבואת ה' לאברהם ומתן הארץ כלה לזרע אברהם, 'ודור רביעי ישובו הנה...' (כד) ויאמר אברהם אנכי אשבע. בתמיהה אמר, כי הרי עבדיו גזלו את באר המים.¹²

21. Midrash Rabbah, Bereishit 54:1

And Abraham rebuked Avimelech: R. Yosi ben R. Hanina said: Rebuke leads to love, as it says, 'rebuke a wise man and he will love you'... Resh Lakish said: Rebuke leads to peace; hence, 'And Abraham reproved Avimelech'.

¹² "ונחשדת על השבועה (דגזלן פסול לשבועה)", ואי אפשר לך לישבע, וממילא לא אשבע אנכי גם כן. ועל זאת השיב לו אבימלך כי לא מזה דבר, כמבואר בקרא, וממילא נשבעו שניהם "חַתָּם סוֹפֵר עַה"ת עַמ"ל עַב" אסור לכרות ברית עם בן-נח, שאינו שומר ז' מצוות" ר' זאב סולוביץ'יק

22. Chatam Sofer (R. Moshe Sofer, Hungary, 20th c.), Vayera
וקי"ל החופר בנכסי הפקר קנאום והמקום הזה נקנה לאאע"ה מאז

23. Midrash Rabbah, Bereishit 54:4

אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה נתת שבע כבשות בלי רצוני, חייך שאני משה בשמחת בניך שבעה דורות. אתה נתת לו שבע כבשות בלי רצוני, חייך כנגד כן הורגים מבניך שבעה צדיקים, ואלו הן: חפני, ופינחס, ושמשון, ושאל, ושלשת בניו. אתה נתת לו שבע כבשות בלי רצוני, כנגד כן בניו מחריבין מבניך שבעה משכנות, ואלו הן: אהל מועד, וגלגל, נוב, וגבעון, ושילה, ובית עולמים תרין. אתה נתת לו שבע כבשות בלי רצוני, כנגד כן ארזי חוזר בשדה פלשתים שבעה חדשים

24. Rashbam (R. Shlomo b. Meir, France, 12th c.), Bereishit 22:1

(1) **והאלוקים נסה את אברהם** (1) G'd now subjected Avraham to a painful test, something which was bound to cause him grief. Whenever the root נסה occurs... the connotation is an unpleasant one for the one being subjected to it. In this instance, G'd, so to speak, indicated to Avraham that He had been foolish to think that He could guarantee Yitzchak's and his descendants well being into the future, as he might have to terminate his life before he even had produced any offspring who would be called upon to honour his father's deal with Avimelech.

25. Bereishit 21:33-34

לג ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם: לד ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים:

33 And he planted an eishel in Beer-Sheba, and he called there in the name of the Lord, the God of the world. 34 And Abraham dwelt in the land of the Philistines for many days.

28. Radak (R. David Kimchi, France, 14th c.), Bereishit 21:33

אשל, he planted some saplings there to serve as proof that the well nearby was now his undisputed property... Our sages in Midrash Tehillim 106 understand the word אשל as an acronym for שתיה, לינה, אכילה, "eating, drinking, staying overnight." In other words, Avraham established a hotel there to serve people passing that region. He taught the people around Beer Sheva to practice the art (virtue) of hosting strangers. In order to fulfill that virtue one must provide the three ingredients represented by the three letters in the word אשל.

29. דעת מקרא, פו-פז

(לג) **ויטע אשל.** ומן הכתוב כאן ומן הכתוב למטה ביצחק על 'באר המים אשר חפרו בימי אברהם אביו', הננו למדים שאברהם עסק בישובה של הארץ -- שנתנה לו מפי עליון בברית -- פשוטו כמשמעו. **ויקרא בשם ה'.** המקום שמש לו מקום תפילה ומקום התועדות ליושבי האזור, שבקשו ללמד מפי אברהם דרך ה' ודעת ה'.

30. Talmud Bavli, Sotah 10a

Reish Lakish said: Do not read this word literally as "vayyikra," and he called, but rather as vayyakri, and he caused others to call. This teaches that Abraham our forefather caused the name of the Holy One, Blessed be He, to be called out in the mouth of all passersby. How so? After the guests of Abraham ate and drank, they arose to bless him. He said to them: But did you eat from what is mine? Rather, you ate from the food of the God of the world. Therefore, you should thank and praise and bless the One Who spoke and the world was created. In this way, Abraham caused everyone to call out to God.

31. Rambam (R. Moshe b. Maimon, Egypt, 12th c.), commentary to Avot 5:3

The seventh is the injustice of the king of Gerar towards him in his also taking Sarah. The eighth is the expulsion of Hagar after his being built (having a child) from her. The ninth is the distancing of his son, Yishmael, and that is His, may He be blessed, saying, "Let not it be bad in your eyes about the youth, etc." (Genesis 21:12). And Scripture already testified how this thing was difficult in his eyes, in its stating, "And the thing was very bad in the eyes of Abraham" (Genesis 21:11). Yet he observed the commandment of God, may He be blessed, and expelled him.